

EGÉSZSÉGES ÉS AKTÍV IDŐSKOR TÁMOGATÁSA MAGYARORSZÁGON A DIGITÁLIS TRANSZFORMÁCIÓ VILÁGÁBAN

SZÁZADVÉG

SZÁZADVÉG KONJUNKTÚRAKUTATÓ ZRT.

2021.

Az Idősek Világnapja alkalmából a Civilút Alapítvány Odaadó Programja megbízásából a Századvég Konjunktúrakutató Zrt. felmérést készített az 55 évnél idősebb népesség körében az egészség, biztonság, médiahasználat, koronavírus-járvány digitalizációban betöltött hatásáról, valamint az Odaadó Portálhoz kapcsolódó szolgáltatások igénybevételéről.

2019. január 1-jén az EU27 népessége összesen 446,8 millió fő volt az Eurostat adatai által készített kimutatás szerint.¹ Ebből az EU27 népességének 15,2 százaléka gyermek (0-14 éves), míg a munkaképes korúnak tekinthető személyek (15–64 éves) a népesség közel kétharmadát (64,6 százalékát) tették ki. **Az időskorúak (65 éves vagy idősebb) aránya a teljes populáció ötödét (20,3 százalék) jelentették** (az előző évhez képest 0,3 százalékpontos, a 10 évvel korábbi adathoz képest pedig 2,9 százalékpontos növekedés).

2019-ben az uniós tagállamok közül Írország esetében volt a legmagasabb (20,5 százalék) a gyermekek aránya a teljes népességben belül. Ezzel szemben Olaszországban volt a legalacsonyabb ez az arányszám, pusztán 13,2 százalékos értékről beszélhetünk. **A 65 év feletti lakosok teljes korcsoportához viszonyított arányszáma Olaszországban (22,8 százalék), Görögországban (22 százalék) és Portugáliában (21,8 százalék) volt a legmagasabb.** Ugyanezen arányszám pedig Írországban érte el a legalacsonyabb értéket, 14,1 százalékot regisztráltak 2019-ben.

Az **EU27 népességének medián életkora** 2019. január 1-én **43,7 év** volt. Amennyiben az EU27 népességét sorba rendeznénk az életkoruk szerint, akkor ezen populáció fele állna a 43,7 értéktől tekintve az „idősebb oldalon”, míg a másik fele pedig a „fiatalabb oldalon” helyezkedne el. Tagállamokra lebontva elmondható, hogy **Olaszországban a legmagasabb (46,7 év), míg Írországban a legalacsonyabb (37,7 év) a medián életkor.**

¹ Eurostat: Népegykezerkezer és a népesség elöregedése

A nem uniós tagjelölt államok közül Törökországban volt 2019-ben a **legalacsonyabb a medián életkor**, 31,4 évvel. Az elmúlt időszakban ez Albániában nőtt a legnagyobb értékben, 35,6 év volt ez a szám. Izland esetében 36,3 év volt, így elmondható, hogy a felsorolt adatok alapján a medián életkor alacsonyabb volt ezekben az országokban, mint bármely más uniós tagállamban.

Az Európai Unió 27 tagállamában 2009 és 2019 közötti időszakban 2,7 évvel nőtt a medián életkor, évente átlagosan 0,3 évvel. A kezdeti 41 évről 10 év alatt 43,7 évre emelkedett, s ez a növekedés a legtöbb uniós tagállamra elmondható: Spanyolországban, Portugáliában, Litvániában, Görögországban, Írországban és Szlovákiában legalább 4,0 évvel – kivéve Svédországot, ahol csökkent (2009-től 2019-ig 40,7 évről 40,5 évre).

Az ebből kirajzolódó **öregedési folyamat már több évtizeddel korábban elkezdődött, s ez egy azóta is tartó, hosszú távú tendencia.** Ez a folyamat az időskorú népesség részarányának növekedését jelenti, miközben ezzel párhuzamosan csökken a munkaképes korú lakosság aránya.

Az öregedési tendencia azonban nemcsak az EU27 országait érinti, hanem **minden EFTA-országban és tagjelölt országban nőtt/nő az idősök részaránya.** Máltán tíz év alatt 4,5 százalékkal, Finnország esetében 5,1 százalékkal, míg Belgiumban és Németországban 1,4 százalékkal emelkedett. Másrésről az EU27 népességéből a 15 évesnél fiatalabb népesség aránya 0,2 százalékponttal csökkent az elmúlt 15 évben.

Az Eurostat népesedési előrejelzései a népesség elöregedésében tapasztalható jövőbeli tendenciák vizsgálata céljából készültek, és a 2019–2100 közötti időszakra terjednek kük. **Az előrejelzés szerint az EU27 népessége előreláthatólag növekedni fog körülbelül 2026-ig, amikor 449,3 milliónál tetőzik, majd 2100-ra fokozatosan visszaesik 416,1 millióra.** A 2019-es és a 2100-as korfák adatai alapján elmondható, hogy az öregedési folyamat nem fog leállni, hanem továbbra is folytatódni fog.

Ez a folyamat az idősök korcsoportjának belső szerkezetére is hatással van/lesz, mivel **a nagyon idősök aránya gyorsabb ütemben nő,** mint az EU népességének bármely más korcsoportjáé. Az előrejelzések szerint a 80 évesek és

idősebbek aránya az EU27 népességében 2019 és 2100 között több mint kétszeresére fog nőni, 5,8 százalékról 14,6 százalékra.

A népesség-előrejelzés alapján **2019 és 2100 közötti időszak alatt 2050-ig fog csökkenni a munkaképes korban lévő lakosság aránya**, majd utána valamelyest stabilizálódni fog. 2100-ra az EU27 népességének 31,3 százaléka lesz 65 éves vagy idősebb, szemben a 2019-es 20,2 százalékkal. A korcsoportok közötti népességátrendeződés miatt az EU27-ben az időskori eltartottsági ráta az előrejelzések szerint közel megkétszereződik, a 2019-es 31,4 százalékról 2100-ra 57,1 százalékra nő majd. Az eltartott népesség rátája az előrejelzések szerint a 2019-es 54,9 százalékról 2100-ra 82,6 százalékra fog nőni.

Mindezen folyamatok felértékelik az idősellátásnak és maguknak az időseknek is a helyzetét, ezzel komoly kihívás elé állítva Európa lakosságát.

Egészség

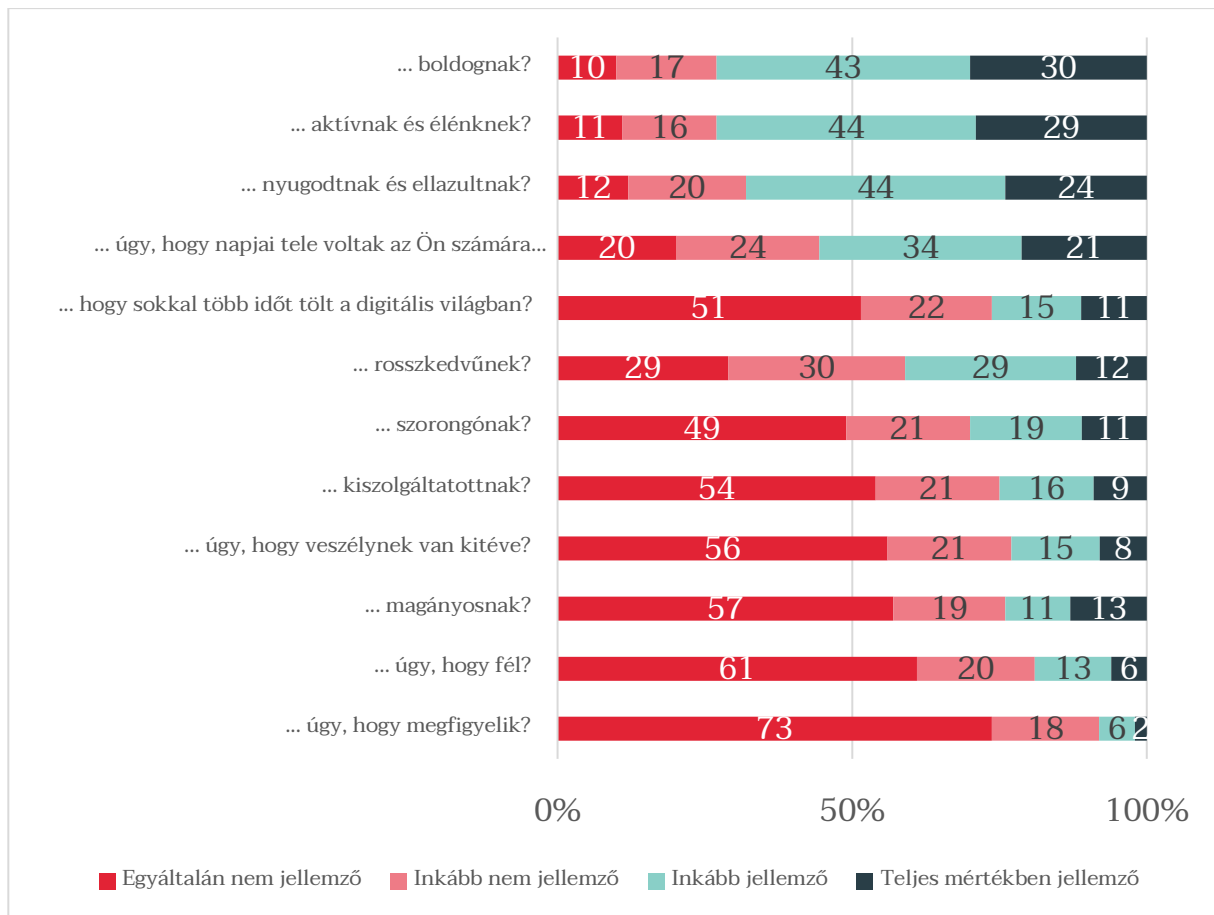
Mindenekelőtt a jóllét egyik fontos, alapvető indikátorának tekinthetjük a szubjektív egészségi állapotot.

- + Az általános egészségügyi állapot vizsgálatokor elmondható, hogy a megkérdezettek **44 százaléka átlagosként definiálta saját egészségügyi állapotát**, negyedük jónak, 6 százalékuk pedig gyengének értékeli azt. A kérdés kapcsán összefüggést tapasztalunk az iskolai végzettséggel kapcsolatban: **az alacsonyabb iskolai végzettségűek átlagosan rosszabbnak ítélik saját egészségügyi állapotukat**, mint a magasabb iskolai végzettségűek.
- + Az elmúlt fél év során érzett pozitív és negatív érzések felsorakoztatásakor pozitív kép tárul elénk: **az 55 évnél idősebb megkérdezettjeink harmada** (30 százaléka) **boldognak érezte magát**, további 43 százalékukra ez inkább igaz volt. Hasonló arányokat tapasztaltunk az aktív és élénk érzés kapcsán is. **Nyugodtnak és ellazultnak** teljes mértékben a **megkérdezettek negyede érezte magát**, további 44 százalékukra inkább jellemző volt ez az érzés. **Az 55 évesnél idősebbek 12 százaléka úgy vallott, hogy teljes mértékben igaz rá, hogy rosszkedvű**, további 29 százalékuk pedig inkább jellemzőként definiálta

ezt az érzést. Kiseb arányban, de hetedik helyen végzett a szorongás érzés; 11 százalék vallott úgy, hogy teljes mértékben igaz rá ez az érzés, további 19 százalékukra pedig inkább igaz. Teljes mértékben kiszolgáltatottnak az elmúlt fél év során a megkérdezettek 9 százaléka érezte magát, míg 16 százalékukra inkább jellemző ez az érzés.

- + A megkérdezettek **fele vallott úgy, hogy egyáltalán nem volt igaz az elmúlt fél évben, hogy sokkal több időt töltött volna a digitális világban.** Tizedük viszont éppen az ellenkezőjét állította; teljes mértékben igaz az, hogy sokkal több időt töltött az internet előtt. A férfiak inkább állították, hogy több időt töltöttek a digitális világban.

1. ábra: Az elmúlt fél év során érezte-e magát...?n =1000, százalékos eloszlás

Forrás: Századvég szerkesztés

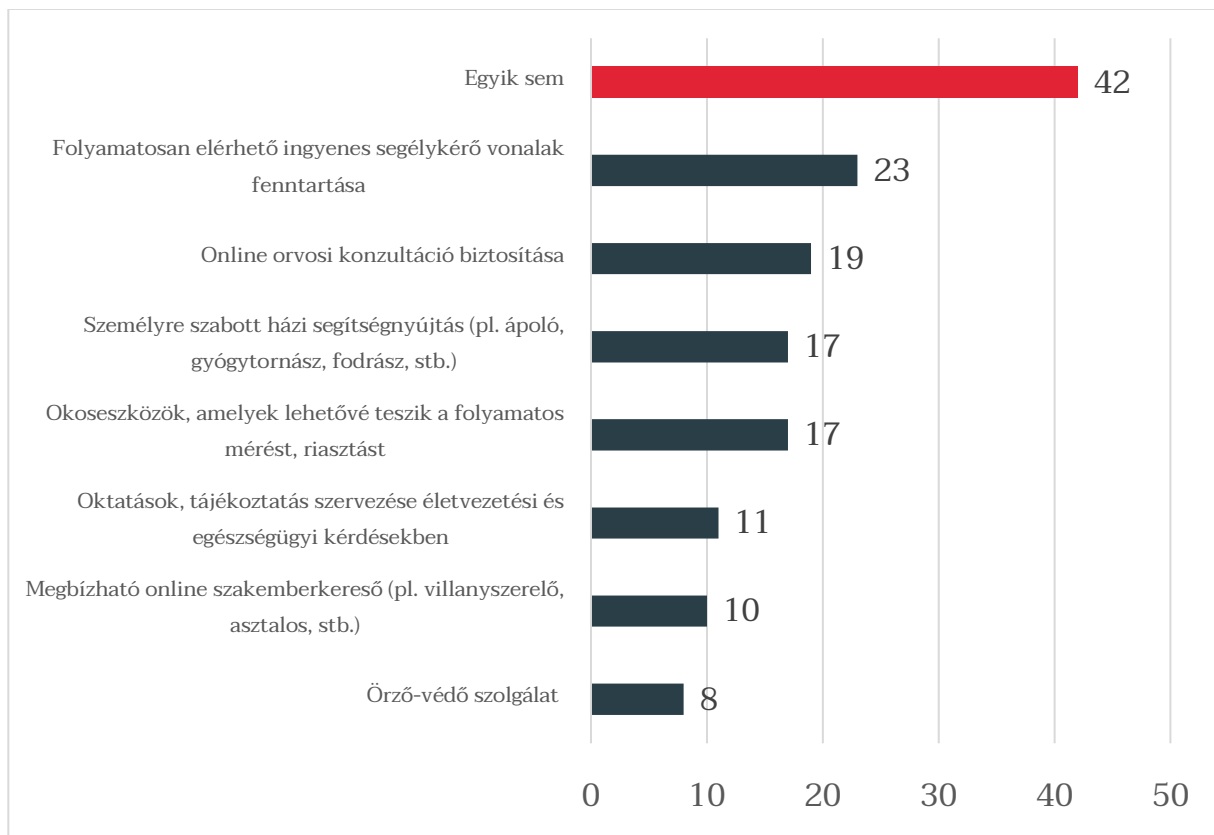
- + A rendszeres gyógyszereszedés, illetve **a rendszeres orvoshoz járás általános jelenség** az 55 éves vagy idősebb népesség vonatkozásában. Tízből 8 emberre ugyanis igaz ez, valamint elmondható, hogy minél idősebb

valaki, annál valószínűbb, hogy egészségügyi állapota miatt rendszeresen gyógyszert szed, illetve orvoshoz jár. Olyannyira, hogy a legidősebbeknél már eléri a 81 százalékot ez az arány, de a fiatalabb korcsoportban, az 55-65 évesek körében is 70 százalékos ez az arány.

Biztonság

- + Nagyfokú, konzisztens biztonságérzetet mutat, hogy az 55 éves vagy annál idősebb magyar népesség **40 százaléka teljes mértékben**, további egyharmada pedig inkább biztonságban érzi magát a mindennapokban Ez
- + Ezen érzés növelése céljából különböző lehetőségeket sorakoztattunk fel megkérdezettjeink számára. A válaszadók közel fele (42 százaléka) úgy vallott, hogy egyik szolgáltatás sem növelné időskori biztonságérzetét. A konkrét szolgáltatások közül a **folyamatosan elérhető ingyenes segélykérő vonalak** a legszimpatikusabbak. A megkérdezettek közel negyede szerint ez növelné az időskori védettség érzetet. Ötödük az **online orvosi konzultációt** szorgalmazza, 17 százalékuk szerint egyrészt a **személyre szabott házi segítségnyújtás** (pl. ápoló, gyógytornász, fodrász, stb.), másrészt azok az okoseszközök, amelyek lehetővé teszik a folyamatos mérést, riasztást lenne biztonságnövelő.

2. ábra: Milyen megoldások növelnék az Ön időskori biztonságérzetét? n=1000, százalékos eloszlás, több válasz is lehetséges

Forrás: Századvég

Médiahasználat

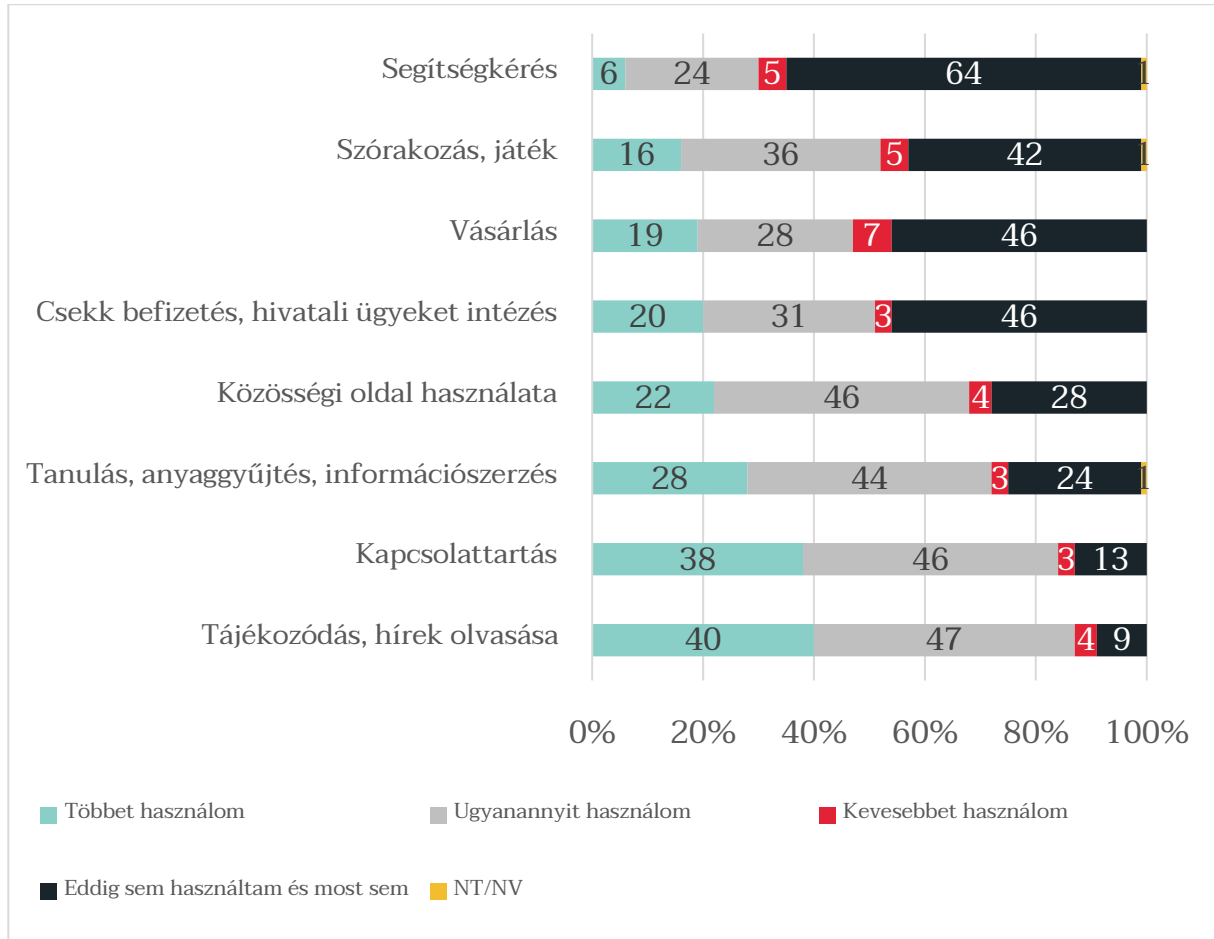
- + Az 55 éves vagy annál idősebb magyar népesség **médiafogyasztásának középpontjában a televízió áll**. Döntő többségük, közel 57 százalékuk naponta többször – értelemszerűen több órán keresztül – néz televíziót. Ebből kifolyólag nem meglepő az sem, hogy elsősorban televíziós forrásból követik figyelemmel a híreket, eseményeket.
- + A **naponta rádiót hallgatók aránya 54 százalék**, amely úgy oszlik meg, hogy kisebb részük, 30 százalékuk naponta többször, 24 százalékuk naponta egyszer hallgat rádiót.
- + **Újságot a megkérdezettek 7 százaléka olvas naponta** több órát és 29 százalékuk olvas naponta.
- + Az 55 évesnél idősebbek ötöde naponta több órát internetezik. További **27 százalékuk naponta használja az online felületet**. Meg kell

jegyeznünk, hogy ez az arány jóval magasabb, mint azt akár néhány évvel ezelőtt mértük volna. **Az internetpenetráció ebben a korosztályban is látványosan növekedett** az elmúlt években Magyarországon. A megkérdezettek 39 százaléka nem internetezik soha.

- + **Az idősek többsége minden nehézség nélkül tudják használni a számítógépet**, míg további egyharmaduk segítséggel, de tudja használni az eszközt. A megkérdezettek harmada okostelefonon és/vagy laptopon, PC-n, asztali számítógépen internetezik a legtöbbet.
- + Az internetes források közül **a leghitelesebbnek az online sajtótermékek, nyomtatott sajtótermékek internetes oldalait** tartják az 55 évesnél idősebb lakosok. Második helyen áll a televíziók és rádiók interneten közzétett élő videós/hangos közvetítései, illetve a korábbi műsoraiknak a videómegosztó-platformokon közzétett felvételei, míg harmadik helyen az állami/kormányzati szerv (pl. hatóság, hivatal, stb.) hivatalos oldala.
- + A megkérdezettek **28 százalékanak van olyan online közössége** (internetes csoport, weboldal, ahol kérdezni lehet vagy bármilyen közösségi oldal), **amiben megbízik**. Az online közösségekben leginkább **ismeretterjesztő anyagokat osztanak** meg az idősebb korosztályba tartozók. Legkevésbé hat rájuk a csoporthatás, miszerint olyanokat osztanak meg, amit sokan megosztanak vagy lájkolnak. Míg az alapfokú végzettséggel rendelkezők inkább szép képeket, addig a felsőfokú végzettséggel rendelkezők ismeretterjesztő anyagokat osztanak inkább meg másokkal.
- + A járvány hatására a **tájékozódás és a hírek olvasása kapcsán érzékelhetjük a legnagyobb változást a megkérdezettek online szokásai terén, erre kétötödük többet használja az internetet a járvány óta, mint korábban**. Második helyen a **kapcsolattartás** áll, de magas azoknak az aránya is, akik **tanulásra, anyaggyűjtésre, információszerzésre használták többet az internetet a járvány óta**. A segítségkérésre a megkérdezettek döntő többsége – 64 százaléka – sem eddig, sem a járvány alatt nem használta az internetet. A felsőfokú iskolai végzettségűek a pandémia alatt többet használták tanulásra,

anyaggyűjtésre, információszerzésre, valamint a hivatali ügyek intézésére az internetet.

3. ábra: Hogyan változott az internethasználata a koronavírus-járvány idején az alábbi kategóriákban?

Forrás: Századvég

- + **Magasfokú a bizonytalanság a különböző termékek/szolgáltatások internetes hirdetései kapcsán,** a megkérdezettek csupán 7 százaléka szerint megbízható egy termék/szolgáltatás, ha azt az interneten hirdetik, 39 százaléuk szerint részben, egyharmaduk szerint viszont egyáltalán nem megbízható.
- + Az egyes internethasználattal kapcsolatos állítások sorba rendezésénél látható, hogy a pozitív - internethasználatra nyitott – állítások az első helyeken helyezkednek el. Jellemző a válaszadóinkra, hogy **szívesen tanulnak új dolgokat, nem félnek az internethasználatról, az eszközöket magabiztosan használják.**

- + A dimenziócsökkentő eljárás révén az egyes válaszadókat viszonylag homogén csoportokba rendeztük attól függően, hogy a vizsgált kérdésekre adott válaszaik milyen mintázatot mutattak. Az eljárás eredményeként így összesen **két fő csoport** jött létre, melyeket az alábbiak szerint határoztunk meg:
 - **"Muszáj-internetező"**: Ők alkotják a kisebb csoportot, az internetet használó idősök 45 százaléka tartozik ebbe a csoportba. Jellemzően csak akkor interneteznek, ha kell, csak azt tanulják meg, amit kényszerből meg kell tanulniuk, általános körükben az ismerethiány, ami miatt nagyobb fokú bizalomhiányról is beszélhetünk az internethasználattal kapcsolatban.
 - **Integrálódott "digitális bevándorlók"**: A másik – nagyobb – csoportot azok alkotják, akik nem félnek, és ezáltal nem is kerülnek az internethasználatot. Magabiztosak a digitális világban és nyitottak az új ismeretek befogadására.

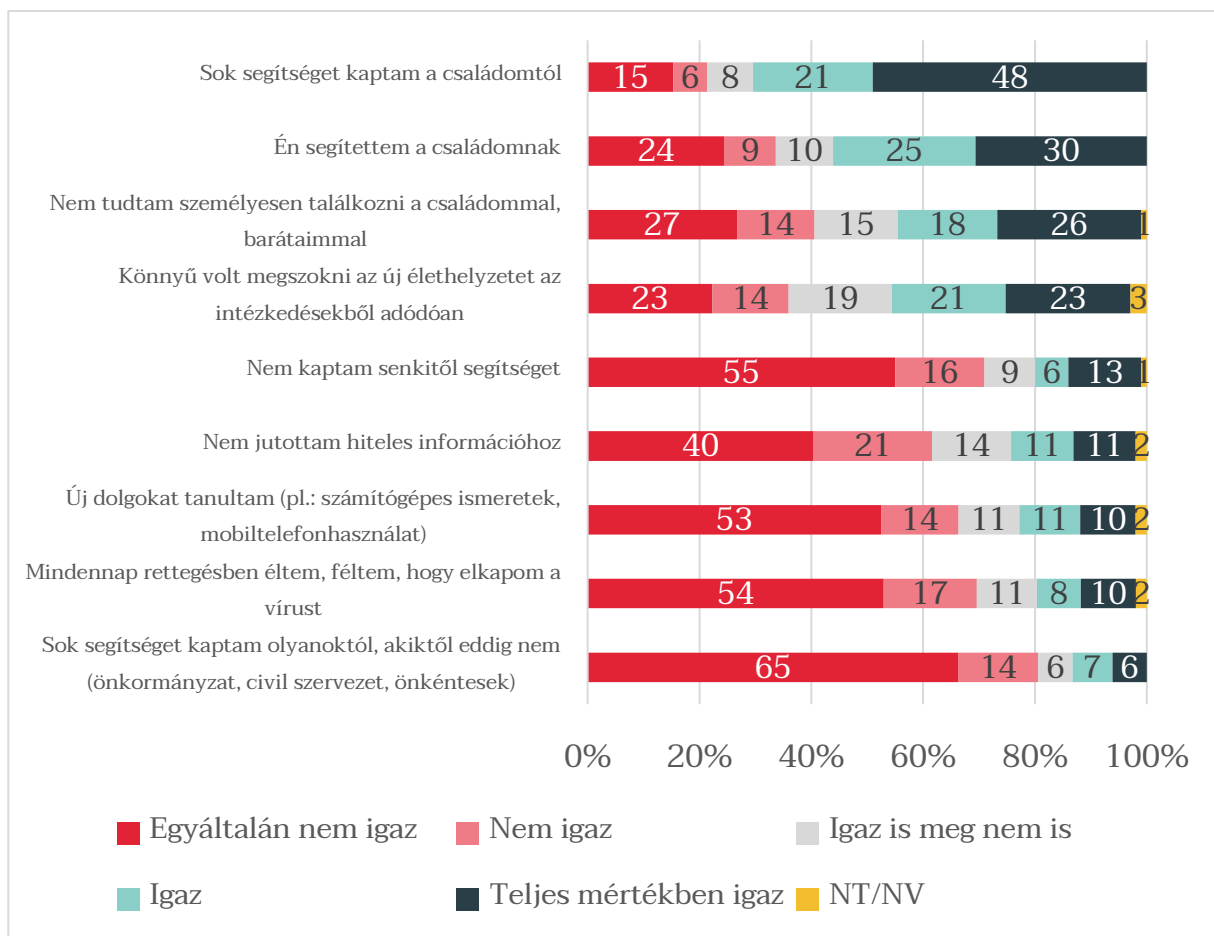
A koronavírus-járvány hatása

2020-ban az egész világot érintő koronavírus-járvány hatása az idősök körében fokozottan érzékelhető. Ezért egy olyan évben, amikor egy mindenki életére hatással lévő jelenség került a mindennapok keresztútjába, elkerülhetetlen volt, hogy megvizsgáljuk, mit gondolnak a programba bevont idősök a járványról, valamint annak közvetlen környezetükben bekövetkező hatásairól.

- + A **megkérdezettek ötöde úgy vallott, hogy teljes mértékben megváltoztatta a mindennapjait a koronavírus-járvány**, további 42 százalékuk életét kis mértékben befolyásolta. Az eredményekből az látszik, hogy minél nagyobb városban él az ember, annál inkább igaz, hogy a koronavírus-járvány megváltoztatta a mindennapjait, a kisebb településeken élőkre ez nem igaz.
- + Vizsgáltuk, hogy konkrétan miben változtatta meg a koronavírus-járvány az 55 évesnél idősebbek mindennapjait. A megkérdezettek **69 százaléka arról számolt be, hogy sok segítséget kapott a családjától.**

- + A megkérdezettek döntő többsége azt állította, hogy **egyáltalán nem igaz, hogy sok segítséget kapott olyanoktól, akiktől eddig nem** (pl. önkormányzat, civil szervezet, önkéntesek), ami nem azt jelenti, hogy ezek a szolgáltatások nem voltak elérhetőek, hanem azt, hogy ezeket a szolgáltatásokat a megkérdezettek nem vették igénybe.
- + Az **55-59 éves korosztály tagjai** átlagosan jóval többen mondták azt, hogy az igaz rájuk, hogy **ők segítettek a családjaiknak**. Ahogy ezt az életkor előrehaladtával vizsgáljuk, annál kevésbé vallottak így a válaszadók.
- + **Új dolgokat a legfiatalabb korcsoportba tartozók** (55-59 évesek) **tanultak**. Itt megemlítenéd, hogy ez köszönhető a munkahelyeken a digitalizációra való gyors átállás szükségességének, illetve a home office helyzetben történő munkavégzésből adódó újdonságok felfedezése is hozzájárulhatott a válaszokhoz.

4. ábra: Miben változtatta meg a koronavírus-járvány a mindennapjait? n=1000, százalékos eloszlás

Forrás: Századvég

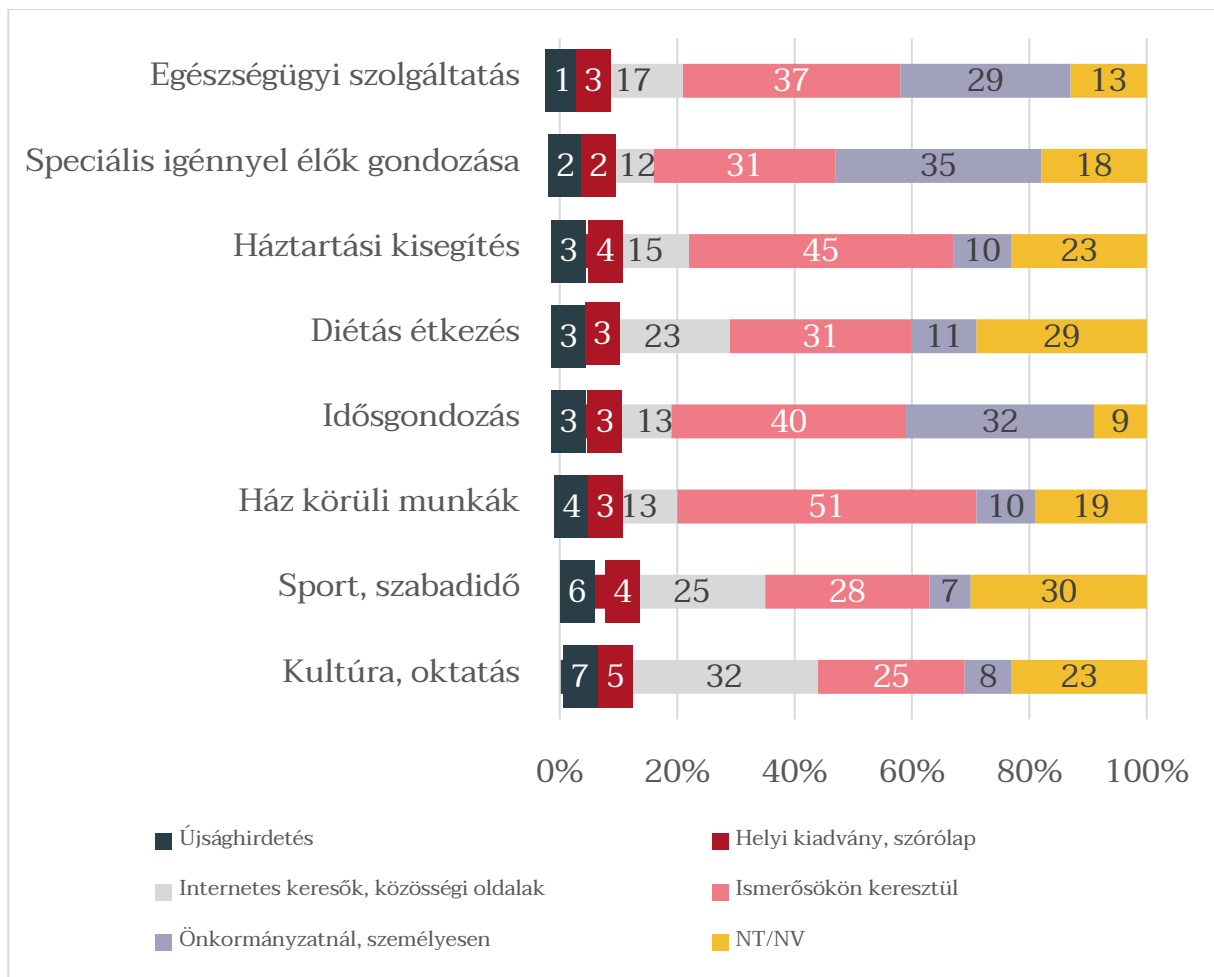
Szolgáltatások igénybevétele

Az Odaadó Portál egy olyan közösségi, szolgáltatói „piacteret” hozott létre, ahol a szeniorok érdekeit, értékeit és igényeit szem előtt tartva különböző szolgáltatásokat gyűjtenek egy helyre, amikre az időseknek szüksége van, és amiben a mindennapi életüket segíteni tudják.

Az Odaadó Portálhoz kapcsolódó szolgáltatások esetében felmértük, hogy vajon honnan tájékozódának elsősorban.

- + Az összes felsorolt szolgáltatás esetében a **kapcsolati tőke** a legmeghatározóbb. Elsősorban – kivéve a speciális igénnyel élők gondozása esetén – mindenki ismerősön keresztül tájékozódna.
- + Az internetes keresőkön, közösségi oldalakon keresztül leginkább a **kultúrára és a tanulásra, a sportra, szabadidőre** valamint a **speciális étrendre** kíváncsiak a szeniorok.

5. ábra: Amennyiben az alábbi szolgáltatások kapcsán szakemberre lenne szüksége, honnan tájékozódna elsősorban? n=1000, százalékos eloszlás

Forrás: Századvég

Módszertan

A tanulmány elkészítése során az alábbi módszertani elemeket alkalmaztuk:

I. Másodlagos források

A helyzetelemzéshez, a terület bemutatásához, a nemzetközi trendek azonosításához:

- **másodlagos forrásokat (KSH, NAV, szakmai szervezetek, nemzetközi adatbázisok /OECD, Eurostat, WEF, stb./, egyéb adatbázisok és kutatások) dolgoztunk fel;**

II. CATI, lakossági szűrt (55 évesnél idősebb), 1000 fős minta

A kérdőíves felmérés a vizsgált célcsoportok mennyiségileg kifejezhető véleményének bemutatását teszi lehetővé. A számítógéppel támogatott telefonos kérdezés (CATI) során a kérdezőbiztosok közvetlenül a számítógépen rögzítik a megkérdezettek válaszait. A módszer előnye, hogy a személyes lekérdezésnél olcsóbb az adatfelvétel, valamint rövidebb az adatfelvétel ideje. A számítógépen való rögzítés lehetővé teszi bonyolultabb feltételrendszert tartalmazó kérdőívek biztos adatfelvételét is. Alkalmas a standardizált vélemények megismerése, valamint a reprezentativitás biztosítására. Az 1000 fős szűrt lakossági minta minimum 40%-a egy speciálisan, a kutatási téma szempontjából kiválasztott célcsoport, akiről országos viszonylatban már pontos eredményeket tud biztosítani a kutatás. A minta elemszáma lehetőséget ad komplex modellek tesztelésére, többváltozós elemzések készítésére.